

Administratīvi teritoriālā reforma jeb ATR – izskan argumenti par un pret, racionāli un emocionāli. Par to, ka tā daudzus interesē, liecināja arī dažādās diskusijas sarunu festivālā “Lampa”. Klausītāju bija daudz.

SARMĪTE FELDMANE

Vienā no diskusijām piedalījās Raunas, Cēsu un Ādažu novadu un Valmieras pilsētas domes priekšsēdētāji **Evija Zurģe**, **Jānis Rozenbergs**, **Māris Sprindžuks** un **Jānis Baiks**.

- Vai 119 pašvaldību ir par daudz vai par maz?

E.Zurģe: - Pietiekami. Dažādas spekulācijas izriet no tā, ka tās ir ļoti dažādas.

M. Sprindžuks: - Par daudz. Problēma nav skaitā, bet pakalpojumu organizācijā valstī. Karte ir viens veids, kā sākt risināt problēmas, bet ne pats efektīvākais. Reforma jāveic, bet es to darītu citādi.

J.Baiks: - Nepārprotami, ka pašvaldību ir vismaz četras reizes par daudz. Iepriekšējās reformas lielākā kļūda – tika izveidotas nevienlīdzīgas pašvaldības. Šo vairāk uzskatu par pārvaldes, ne teritoriālo reformu. Pārvalde jāreformē.

J.Rozenbergs: - Ja runājam par viena līmeņa pašvaldībām, tad par daudz. Ja būtu diskusija par otrā līmeņa, tad, kā rāda pasaules pieredze, nereti pirmā līmeņa ir mazākas un pilda savas funkcijas. Latvijā vietējām pašvaldībām ir ļoti daudz funkciju. Jā, skaits ir par lielu.

- No savu iedzīvotāju skatupunkta, vajadzībām, vai karte ir viņu interesēs?

E.Zurģe: - Raunas novadam karte ir pārsteigums, jo tā liek skatīties uz Smiltenes, ne Cēsu pusi. Vai karte ir iedzīvotāju interesēs, atbildēt nevaru, šķiet, absurdi, ka par reformu mēs varam runāt, tikai vērtējot karti. Reforma sāka ne no īstā gala. Ja gribam viena līmeņa pašvaldības, bija jāizrunā pamatjautājumi – cik tālu būs vietējā vara, kā cilvēks pie tās nokļūs un kādi būs pakalpojumi. Bet tos, lūk, risināšot jaunā novada vadība, kas lems par pakalpojumiem. Novada ie-

Par reformu bez emocijām

dzīvotāji ir apmierināti ar pakalpojumu kvalitāti, to pieejamību, bet arī nesaka: “Negribam reformu!”

M.Sprindžuks: - Ādažiem tiek pievienotas citas pašvaldības. Pašvaldības tiek sadalītas uzvarētājos un zaudētājos. Ja skatītos funkcionāli – cilvēkiem pašiem ir jāgādā par vietu, kur viņi dzīvo, viņi labāk zina, ko un kā darīt. Nav nozīmes, kas pārvalda Raunu, Smiltene vai Cēsis, raunāties pašiem zina, kādas ir problēmas, kur vajag ielu apgaismojumu, kā saņemt ielas. Nevajag nokaut to, kas strādā, bet uzlabot, tad tiktu uz priekšu. Un ir citi pakalpojumi – izglītība, sabiedriskais transports, kas jārisina lielākā mērogā, tam arī 35 pašvaldības ir par daudz.

35 sabiedriskā transporta sistēmas? Vajadzēja identificēt, kur problēmas- skolu tīkls, veselības aprūpes pieejamība -, un domāt, kādā līmenī tās labāk risināmas. Lielākā teritorijā varētu kopīgi veidot lielākas būves. Tagad ir pusuzbūvēti stadioni Ādažos, Carnikavā, Garkalne tādu gribētu, kaut kas no stadiona ir Saulkrastos. Vajadzētu vienu lielu, kārtīgu stadionu ar tribīnēm. Kopā mēs tādu varētu uzcelt. Patlaban Ādažos ceļ bērnu dārzu, būtu tikai godīgi, ja piedalītos arī kaimiņi, kuru bērni to apmeklē. Investīciju plānošanā un ieguldījimos būtu ieguvumi. Un jāņem vērā, ka pirmajos divos gados jaunajā novadā izdevumi palielināsies.

J.Baiks: - Desmit gados ir attīstījušās 119 mazas karalvalstis. Ja kaimiņš uzbūvē skolu, man vajag lielāku! Nevien līmenis to neatrisinās, jo, kamēr būs pašvaldības vadītājs, viņš gribēs, lai viss ir viņa novadā, kaut vidusskolā ir divi audzēkņi. Valmiera ar trim apkārtniem novadiem saaugusi, 60 līdz 70 procenti iedzīvotāju strādā pilsētā, ja pateiks, ka centrs ir Valmiera, nekā viņiem nemainīsies. Cik elektroniskajā laikmetā vispār ir nepieciešamība aizbraukt uz domi? Ja katrā apdzīvotajā vietā atstāj pakalpojuma punktu, viss ir izdarāms. Efektivitāti panākt ir viegli. Pie mums bija atbraukuši nelielas pašvaldības pārstāvji. Starpība budžetā desmit reizi, Valmieras budžeta apkalpo 13 grāmatveži, taču domei ir 32 nodaļas un iestādes, varētu būt tikpat grāmatvežu. Mazajai pašvaldībai ir astoņi grāmatveži un netiek galā. Ir grāmatvedības programma, to darbu varētu izdarīt

divi. Jā, arī šīs sešas darbavietas ir svarīgas, bet patlaban, darba spēka trūkuma apstākļos, arī pašvaldības konkurē par darbiniekiem, viņu trūkst plānošanā, būvniecībā.

Jāaizmirst par otro līmeni. Jau tā esam priekšnieku valsts. Mums jau tā ir tik daudz institūciju. Skolas vien kontrolē 16 institūcijas. Latvijā iedzīvotāju blīvums ir četras reizes mazāks nekā vidēji Eiropas Savienībā. 80 pašvaldībās dzīvo mazāk nekā 20 cilvēki uz kvadrātkilometru, vīrs Eiropas vidējā šīs rādītājs ir 13 pašvaldībās. Ja nemaksātu dotācijas, kura pašvaldība varētu pastāvēt!

Desmit gadus pašvaldības ir strādājušas. Visas pazuudējušas cilvēkus, Valmiera astoņus procentus, nākamie novadi aiz pilsētas – ap 12, bet vēl nākamie jau 20. Esam gatavi tā turpināt?

J.Rozenbergs: - Karte nebūs laimes lācis, kas nodrošinās pakalpojumu kvalitāti un pieejamību. Pārvalde būs atkarīga no nākamajiem deputātiem. Iedzīvotāji nav iedziļinājušies. Uzņēmēji gan ir vienprātīgi – reforma ir nepieciešama. To saka lieli un mazi. Arī publiskajai pārvaldei, tāpat kā to dara privātais sektors, jāiet uz digitalizāciju.

Nedomāju, ka deputāti aizmirsīs attālos pagastus. Pirmais saaukums tieši vairāk domā par jaunajām teritorijām, iegulda to attīstībā, lai *izlīdzinātu vidējo temperatūru*. Pēc tam gan – lielāka daļa naudas paliek centrā. Reforma nebūs brīnumzāles lauku attīstībai, tā iedzīvotāju skaitu nepalielinās.

Iespējama Cēsu novads, kad apvienosies septiņi novadi, būs

FAKTS

80 pašvaldībās dzīvo mazāk nekā 20 cilvēki uz kvadrātkilometru, vīrs Eiropas vidējā šīs rādītājs ir 13 pašvaldībās.

kaut kā jauna sākums. Ja dara, tad līdz galam, nevis atkal kaut ko pamēģināt un pēc desmit gadiem dara vēlreiz. Katra reforma maksā, tās ir emocijas, nesaprašanās. Vēl piecus gadus pēc tam, kad Mores pagastu pievienoja Siguldai, ātrā palīdzība nesaprata, kur jābrauc. Pasta pakalpojumiem ilgi bija problēmas. Rajona mērogam joprojām ir nospiedums cilvēku apziņā.

M.Sprindžuks: - Ministrijas nespēj sarunāties ar pašvaldībām. Arī ar 35 nespēs. Vajag līmeni, kur nozares un teritorijas pārstāvji sēž pie viena galda un runā par kopīgiem jautājumiem. 35 galdi ir par daudz. Otrais līmenis būs vajadzīgs. Reforma nav tikai pašvaldību lieta. Kura no ministrijām, izņemot Vides aizsardzības un reģionālās attīstības, plāno reformu? Katra ministrija uzvedas kā arodbiedrība, domā par algām un iekšējām problēmām, ne valsti kopumā, savas nozares pakalpojumu pieejamību. Vai ATR ir valdības projekts vai vienas ministrijas? Nesaprotu, vai būvējam valsti vai viena ministrija trenējas kaut ko izveidot. Tā ir valsts arhitektūra 20, 30 gadiem, sagatavojamies un izdarām kā komanda. Pašvaldības sastrīdējušas ar valsti, valsts ar pašvaldībām, jo neredzam ieguvumus.

J.Baiks: - Katrā apdzīvotajā vietā jābūt pakalpojumu centram. Jāsaprot, kā cilvēks varēs aizbraukt, ja kaut kas tiks sašaurināts. Tā ir reģionālā politika.

E.Zurģe: - Pirms reformas bija jābūt skaidram – kāda būs vēlēšanu sistēma, kas mainīsies pašvaldībās, pakalpojumu sniegšanā. Iedzīvotājiem pat nav tik izšķiroši, kā novads sauksies, bet kā viņi nokļūs uz centru. Reģionālās politikas Latvijā gandrīz nav.

M. Sprindžuks: - Ir lietas, ko politiķi var pieņemt tirgojoties, un ir lietas, kur vajadzīgs arhitekts. Reformām vajag arhitektu, kurš izvērtē un piedāvā risinājumus, bet valdība, Saeima izšķiras. Ekspertu komanda ir tā, kas izdomā arhitektūru.

J. Rozenbergs: - Valsts institūcijām ir 30 dažādi iestāžu tīkli. Tiem jābūt sasaistītiem ar novadiem. Reforma skars 60 normatīvos aktus. Cik ātri tie tiks saskaņoti? Lai nav tā, kā bija, kad maiņa Būvniecības likumu, bet pusgadu nebija Ministru kabineta noteikumu. Ja gribam reformu, šogad jāietiek par to skaidrībā.

Ir valsts funkcijas, kuras pilda

pašvaldības. Pašvaldības policija nodrošina sabiedrisko kārtību, jo valsts to nespēj pienācīgi veikt. Trīs ministrijas desmit gadus lēma, kuras funkcija ir žūpības apkarošana un atskurbtuvju uzturēšana. Beigās palika pašvaldībām, lai tās rūpējas par tiem, kuri kādā brīdī vairāk piekusuši.

- Daudz tiek runāts par mazo novadu identitātes zaudēšanu

J.Baiks: - Par identitāti - tas ir mīts.

J.Rozenbergs: - Tas ir katra novada jautājums. Nevaru gan iedomāties, kā Cēsis varētu apdraudēt Vecpiebalgas vai Jaunpiebalgas identitāti.

E.Zurģe: - Ja runājam par mazā aizmiršanu – godprātīgi var saimniekot gan lielā, gan mazā pašvaldībā. Arī nākotnē būs pozitīvi un negatīvi piemēri.

M. Sprindžuks: - Vairākkārt minēts piemērs – Baltinavas novads ar 900 cilvēkiem – tās ir divas daudzstāvu mājas Purciemā. Vai divām daudzdzīvokļu mājām vajag savu pašvaldību? Braucu un redzēju – Unguru ezers, uzņēmums “Unguri”, Ungurmuiža –, sajutu, ka cilvēkiem ir lepnums par šo vietu. Tās ir ēteriskas lietas, ko nevar sasiet ar vārdu “efektivitāte vai pakalpojumu pieejamība”. Zviedrijā demokrātijas pamats ir komūna, nevis pašvaldība. Tā var būt viena māja, ciems, kuru iedzīvotājus kaut kas vieno. Laba tāda reforma, kas kaut ko iedod arī šim kopienām. Mērogs neko neatrisina. Rīgā kalst puķes. Puķu dobj ierīkošanu vislabāk var atrisināt tie, kuri tur dzīvo, nevis kāds 30 kilometru attālā centrā.

- Vai reforma tiks īstenota?

M.Sprindžuks: - Noteikti.

J.Baiks: - Noteikti, un jādara ātri. Iepriekšējā reforma bija pārāk demokrātiska. Jāstiprina plānošanas reģioni. Ja būs 35 pašvaldības, reģionā būs piecas, sešas, varēs vienoties. Patlaban pašvaldības katrā sēž savas ierakumus, bet jāpadomā par valsti kopumā.

J.Rozenbergs: - Par 90 procentiem būs, jo vienmēr pastāv iespējamība, ka kaut kas pakļūp.

E.Zurģe: - Par 90 procentiem. Nevaram noliegt, ka šī reforma ir iepriekšējās reformas sekas. Tika izmantotas dažādas ietekmes, un daļai paveicās, daļai ne. Dod Dievs, valdībai un ministrijai vadīties pēc loģikas, nevis ietekmēm. Nelikumīgās pašvaldības, tās, kuras neatbilst kritērijiem, tiek apspriestas, bet likumā jau desmit gadus ir ierakstīti aprīņi. Sakārtojām vispirms likumu! □

Iedzīvotāji uzskata

Saskaņā ar pasūtīto, socioloģisko pētījumu kompānijas SKDS veikto pētījumu administratīvi teritoriālo reformu atbalsta 35% Latvijas iedzīvotāju, bet 30% ir pret tās realizēšanu. Savukārt skaitot tikai tos respondentus, kas dzīvo ārpus reformas neskartās Rīgas un

Jūrmalas, atbalsts reformai, tāpat kā tās pretinieku īpatsvars, ir lielāks. Proti, 36% iedzīvotāju, uz kuriem attiecas reforma, to atbalsta, un 33% neatbalsta. Atlikušajiem viedokļa reformas jautājumā vienkārši nav.

Interesanti, ka kultūrvēsturisko novadu skatījumā tieši

Vidzemes iedzīvotāju vidū atbalsts Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas virzītajai reformai ir vislielākais - 42% vidzemnieku reformu atbalsta. Reformas atbalstītāju ziņā tikai nedaudz atpaliek Latgale, tajā reformu vēlas redzēt realizētu 40% iedzīvotāju.

Lielākais reformas atbalstītāju īpatsvars ir personu vecumā no 64 līdz 75 gadiem grupā. Šajā grupā reformu atbalsta 41% un tikai 28% iebilst. Iespējams, tas saistāms ar to, ka pašlaik apspriešanās nodotajā reformas plānā jaunās pašvaldības ļoti atgādina rajonus, kuri bija izveidoti padomju laikos.

Reformai izteikti lielāks atbalsts ir arī to vidū, kuri ieguvuši augstāko izglītību (38%) un kuru ienākumi ir vidēji augsti (41%)

vai augsti (42%) (560 un vairāk eiro uz vienu ģimenes locekli). 43,7% iedzīvotāju lēmumu par novadu apvienošanu vēlētos pieņemt atsevišķos novados un pilsētās organizēta referendumā ceļā. □

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds